

je pred dvaindvajsetsto leti stal Pyrrho s svojimi učenci, polemika proti tajivcem vsake objektivne, za vse čase trajne resnice je brezuspešna in nepotrebna. Kdor zavrže že a priori vsak dokaz s splošnim dvomom, je neozdravljiv.

A oni slovstveniki in umetniki, ki so si v splošni zmešnjavi in razdvojenosti ohranili še trdne nazore o lepoti in pošteno krščansko prepričanje, poslušajo naj glas pameti in stojé nad breznažno modo, to tiranko nerazsodnega polizobraženstva.

Okoli nas se izpreminja javno mnenje, kakor ga nam napovedujejo tuji vplivi. A nad vsemi vplivi stojé večna načela resnice in lepote. Naturalizem in impresijonizem, simbolizem in verizem in vse njih prehodnje stopnje prihajajo in odhajajo. A vekomaj res ostane, da je namen umetnosti izražati lepoto v čutni obliki. Vekomaj res je, da lepote ni tam, kjer je dvom in nenravnost. Vekomaj res je, da se moti oni, ki zavrže resnico. In četudi moderni skeptik s satirsko ironijo smeši resnico, resnica ostane vendar resnica.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Slovenske Matice“ za l. 1898.

Letopis „Slovenske Matice“ za leto 1898.
Uredil Anton Bartel. 8° Str. 350. — Letošnji letopis obsega šest znanstvenih razprav, slovensko bibliografijo za leto 1897. in tajnikovo poročilo o delovanju odboru in številu društvenih udov. „Meščanski špital.“ (Spisal Ivan Vrhovec.) Znameniti večak popisuje zgodovino častite ostaline iz starih časov, ki je pred kratkim vsled potresne katastrofe izginila s prizorišča. S „špitalom“ je združen lep kos domače kulturne zgodovine. Zlasti ob času reformacije je imela špitalska cerkev važno ulogo, ker so imeli verski novotarji tamkaj svoje shode. V uvodu zavrača g. pisatelj napačno misel, da je služil „špital“ za bolnico, marveč je bil zavod, kamor so sprejemali stare ubožne in betežne ljubljanske meščane. Ustanovila ga je ogrska kraljica Elizabeta I. 1345. Temeljito in obširno opisuje potem dohodke meščanskega špitala, njegovo upravo in razne izpremembe, ki so se pri upravi dogodile v teku let. Posebno zanimivi sta poglavji: „Špitalska cerkev v protestantski dobi“ in „Boj med ljubljanskim patricijatom in demokratsko stranko.“ — Dr. Fr. Vidic razpravlja „Razmere slovenskih Trubarjevih spisov k protestantskim hrvaškim knjigam“ in sklepa iz njih, da so služile slovenske knjige hrvaškim za predlogo. Popolnoma se strinjamo s sodbo pisateljevo, „da se Trubarju ni iz patriotizma, temveč iz verskega fanatizma vzbudila želja širiti protestantske knjige“ (str. 114) in „da se je to doslej v slovenski literaturi premalo poudarjalo“. Narodno navdušenost pripisovati Trubarju se pravi ožarjati ga z nimbom, ki ga nikdar ni imel. In vendar imamo dokaj takih romantiških slovstve-

nikov! Trditev Kopitarjeva (ibidem), da duhovniki pred Trubarjem niti evangelija niso ljudstvu brali, še manj pridigovali, je (en bloc) neresnična. Učenjaki (Crucl, Janssen) so dokazali in tudi že protestantje (Jörg) priznavajo, da se oznanjevanje božje besede pred reformacijo ni tako zelo opuščalo, kakor navadno trdé nasprotniki. Isto spričujejo tudi razna latinska navodila za pridige in bogate latinske zbirke iz onih časov. Ljubljanska škofija v tem ni delala izjeme. Zakaj so navzlic temu ni „ohranilo nič pisane“ (v slovenskem jeziku) iz časov pred Trubarjem“ ni pretežno umeti, ker so bili taki rokopisi bolj osebna last in so nanje manj pazili, jih raztrgali, sežgali ali za makulaturo porabili. Kar jih je bilo v samostanih, te so uničili, ko so zatrli samostane. Dokaz, ki ga pisatelj, oziroma Kopitar, navaja za svojo trditev iz jezuitske kronike, „dass erst die Jesuiten zu catechisieren, Beichte zu hören etc. anfangen,“ je piškav. Doslej vendar še nihče ni trdil, da so jezuitje uvedli izpoved! Slišali smo že pač, da jo nekateri protestantje (resni zgodovinarji ne) pripisujejo Inocenciju III. († 1216.): a da je devati tudi ta „tormentum“ jezuitom na rovaš, nam je popolnoma novo. Kako je torej umeti omenjene besede? Rector govori o drugi polovici 16. stoletja (jezuitje so prišli v Ljubljano 1590.), torej o dobi Trubarjevi in njegovih naslednikov, ko je bilo meščanstvo v Ljubljani večinoma protestantsko in so bili tudi duhovniki očitni ali pa skrivni privrženci novotarj. Da se tedaj v Ljubljani ni izpovedovalo in poučevalo v katoliških verskih resnicah, je verjetno; začeli so to šele protireformatorji — jezuitje. Splošno o dobi pred Trubarjem pa te besede ne veljajo. — Pod zaglavjem „Ivan Turjaški, krajiški zapovednik“ opisuje Ivan Steklasa življenje dveh znamenitih kranjskih junakov: Ivana in Vajkarda Turjaškega. — „Slovarski

in besedoslovni paberki" (L. Pintar). K razpravi o besedi „gostje“ bi opomnili, da so ljubeznice (comestiones caritativae, ἀγάπαι) starokrščanskega izvora. Tedaj so bile navadno združene s skupnim svetim obhajilom. Slične navade so se ohranile v srednjem veku po nekaterih samostanih. — „Duševna naobrazba človeštva in žensko vprašanje“ je opus posthumum † Ivana Bernika. Pisatelj razpravlja žensko vprašanje z estetiškega stališča. Pri svojem razmotrivanju se opira na grške nazore, da služi omika le izpopolnjevanju lastne osebnosti. Poganski nazori o „poziciji lastne osebe“ so nasprotni krščanstvu, ki je njena negacija“. S tega stališča razpravlja pisatelj, kako je možno žensko osebnost in njena svojstva (čast za mero, harmnijo, lepoto) izpopolniti, da bo blagodejno vplivala tudi na moško osebnost (produktivnost, moč inicijative). Iz teh refleksij je razvidno, da podaja pisatelj malo praktičnega. Na krščanstvo se celo nič ne ozira, in vendar je to povzdignilo žensko na stopinjo sedanje veljave. Žensko vprašanje je del socialnega vprašanja, in kdor se z njim bori, mora se ozirati na naravne in božje zakone. — Slednjič še Ivan Verhovec opisuje prepir zaradi velikega zvona šenklaškega, ki je bil izprva namenjen šentpeterski cerkvi. Preporna stvar se je poravnala l. 1660. — Bibliografija je natančno in pregledno sestavljena. Iz Letopisa povzemamo, da se je število Matičarjev zopet pomnožilo za 219 udov. — Odboru želimo vztrajnosti na dosedanjem potu. Potem je tudi razvoj Matici zagotovljen!

Dr. J. Gruden.

Hrvaška književnost.

Zabavna knjižnica Matice Hrvatske. Svezak CCX—CCXII. Silvije Str. Kranjčević. Izbrane Pjesme. 8°. 224 str. Hrvaška Matica podaje letos svojim čitateljem poleg Niemčičevih izbranih pesmij še debelo knjigo Kranjčevićevih. S tem

hoče očitno pokazati rapidni napredek svojega pesništva, s katerim lahko tekmuje z ostalimi izobraženimi narodi. Kranjčević je dober pesnik, lirik in epik zajedno. Lirske pesmi so večinoma refleksivne ter so ponajveč otožnega značaja. Pesnik prav pogosto misli na smrt; od tod njegove mehko-otožne pesmi o gomili, o grobu, o smrti, o noči mrtvih, Smrti, Neznani grob, itd. Pesnik poje:

Kad mi klone hladno čelo,
kad dogori sv'jeća moja,
kad mi mrtve oči sklopim
samilosna ruka koja —
i kad tudja suza čija
oplače mi puste dane,
braćo moja, ljudi moji
smilujte se onda name!

Ta bolest, skoro bi jo imenovali svetobolje, preveva tudi ostale lirske pesmi. Krepkejšje so epske pesmi, katerim je povzel motive iz sv. pisma ali iz narodovega življenja. Tu in tam poseza tudi na polje svetovne zgodovine. „Eli, Eli! lamâ azârtani?“ Zadnji Adam, Mojsije, Heronejski lav, Noč na Foru itd. Polna ciničnega sarkazma je satira Gospodskomu Kastoru. V istini ima Kranjčević obsežno pesniško obzorje, jezik lep in jedrnat, pesmi polne živih primer in žive plastike.

Polne gorkega rodoljubja so Uskočke elegije. Le beri v prvi:

Oj vi muke nikad oplakane,
ma kukali preko groba svoga!
O moj dome — na sve četir' strane
zgažen raju usred srca moga!

Koncem knjige je oratorij: Prvi grieh. Težavno je opisovati svetopisemske dogodke v poeziji, ker imajo temeljno podlago v istini, ter jim vsako idealizovanje več škoduje nego koristi. Kakor hitro pesnik zapusti to realno podlago in se več ali manj prepusti lastni domišljiji, tedaj njegovo delo ni več original, temveč gola fikcija. Zal nam je, da tega oratorija ne moremo hvaliti ali odobravati. P.

Razne stvari.

Stoletnica Puškinova.

Z nenavadnim sijajem so slavili Rusi stoletnico rojstva svojega največjega pesnika Puškina. Car, veljaki, književniki, šole, narod . . . vse je tekmovalo v proslavljanju onega moža, ki ga štejejo za največjega genija ruskega. Tudi drugi Slovani niso zaostali. Na Dunaju živeli Slovani so priredili proslavo dne 7. min. meseca zvečer s primernim koncertom. Listi slovanski so objavili življenjepis in označili njegova dela. Opisali so njegov vpliv na dotično književnost, omenili razne prevode, proslavljali ga s pesmimi, podajali prevode iz njegovih del. Tako se je jedenkrat — dejal bi — vse Slovanstvo združilo v jednom delu in jednom namenu. Iz tega se

vidi, koliko je napredovala slovanska vzajemnost v poslednji dobi. Ko se je praznovala petdesetletnica njegove smrti l. 1887., bila je ta slovesnost samo ruska. stoletnica rojstva pa je že slovesnost vseh Slovanov. Toliko veljavo na kulturnem polju so si pridobili Rusi!

Puškin tudi Slovencem ni neznanec. Celó Koseski nam je podal nekaj prevodov iz njega. Da ga naš list ne opisuje ob tej slovesni priliki, vzrok je to, da smo ga že opisali in sicer l. 1895. v 15. in 16. številki¹⁾ ter podali ondi tudi njegovo sliko.

¹⁾ Ondi naj se blagovoli na str. 483, a, v. 15. popraviti tiskarska pomota „ob stoletnici njegovega rojstva“ v: „ob osemdesetletnici njegovega rojstva“.